

Савінова Н. А.

*Науково-дослідний інститут інформатики
і права Національної академії правових наук
України, в.о. завідувача відділом правових
проблем інформаційної безпеки, д.ю.н., с.н.с.*

Дутчак С.Р.

помічник адвоката

ЕФЕКТИВНІСТЬ КРИМІНАЛЬНО- ПРАВОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ПАЦІЄНТА

Статтею 49 Конституції України [1] права пацієнта гарантовані як право на охорону здоров'я та право на медичну допомогу. Кримінальний кодекс України [2] передбачає відповідальність за низку злочинів, об'єктом яких є безпосередньо права пацієнта, гарантовані Конституцією, а також визначені у Законі України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» [3] (далі - Основи). Статтями 139-141, 154 Кримінального кодексу України передбачено відповідальність за діяння, які прямо посягають на вказані права пацієнта, за умови вчинення їх спеціальним суб'єктом - медичним працівником. Очевидно, що норми закону про кримінальну відповідальність у окресленій сфері мають бути цілеспрямованою найсуворішого роду правовою запорукою недопустимості вчинення працівниками медичної сфери порушень прав пацієнтів, а й спрямовувати процес підвищення ефективності саме кримінально-правового забезпечення має відповідна кримінально-правова політика держави.

Ефективність кримінально-правової політики «базується на ефективності кримінально-правового закону і залежить від ефективності кримінально-правових норм та інститутів»; полягає у досягненні «найбільшого з запланованих при формуванні кримінального закону наслідків» [4, с. 223]. З позицій криміналь-

но-правової охорони суспільних відносин, благ та інтересів від злочинних посягань ефективність кримінально-правової політики реалізується на рівні кримінально-правового забезпечення, яке являє собою застосування кримінально-правових заходів, спрямованих на відтворення соціальної справедливості шляхом притягнення до кримінальної відповідальності осіб, що вчинили злочини, протидію злочинним посяганням та їх попередження при наявності загрози їх вчинення методами матеріального кримінального права [5, с. 85].

Ефективність законодавства на практиці відображується через безпосереднє застосування правових норм, якими регламентується відповідна сфера суспільних відносин [6, с. 10]. Така тенденція повною мірою поширюється на всі галузі права, у тому числі кримінальне право. Під ефективністю застосування норм Особливої частини КК України на думку Р.М. Міловідова доцільно розуміти «здатність норми бути використаною (застосованою) у разі інкримінування особі відповідного злочину, за умови наявності в діях цієї особи складу такого злочину» [7, с. 11]. Остання може характеризуватися через низку показників, які виявляються в процесі первинних та глибинних моніторингових досліджень [8]. Ефективність норм в цілому може характеризуватися через «ступінь досягнення завдань та цілей визначених при прийнятті кримінального закону, адекватністю між запланованим та досягнутим» [9, с. 271].

В Основах визначені «медичні» гарантії належної реалізації прав пацієнта: 1) кваліфікована медико-санітарна допомога, яка включає вільний вибір лікаря і закладу охорони здоров'я (ст. 38 Основ); 2) достовірна і своєчасна інформація про стан свого здоров'я і здоров'я населення, включаючи наявні та вірогідні фактори ризику та їх ступінь (ст. 39 Основ); 3) збереження лікарем у таємниці інформацію, яка стала йому відома про хворобу, медичний обстеження, огляд та їх результати, інтимного або сімейного боку життя громадянина (ст. 40 Основ); 4) надання інформованої згоди на проведення медичного втручання або відмови від нього (ст. 43 Основ).

Утім, як доводять опитування пацієнтів, інформація ЗМІ, а також безпосередній досвід, правопорушення гарантованих Конституцією, Основами до цього часу не набули належного рівня кримінально-правової протидії.

Очевидно, що *такий стан справ свідчить як про неефективність як суто кримінально-правового забезпечення, так і кримінально-правової політики в сфері охорони прав пацієнта. Така тенденція спостерігається за відсутності концептуальних та стратегічних актів у сфері убезпечення прав пацієнтів на рівні кримінального права, а також недостатньо ефективної реалізації окремих рівнів кримінально-правової політики: наукового, законодавчого та правозастосувального.*

Особливу увагу слід приділяти першопричинам низької ефективності саме наукового рівня відповідної політики, оскільки «комплексна система боротьби зі злочинністю, - як зазначав Г. М. Міньковський, - в цілому повинна мати науково обґрунтовану лінію цієї боротьби» [10, с. 61]. Важливий акцент саме на рівні ролі науки кримінального права у забезпеченні прав громадян робить Ю.В. Баулін: «кримінально-правова наука України відіграє важливу роль у правовому забезпеченні діяльності держави з охорони прав та інтересів громадян, інтересів суспільства та держави» [11, с. 77].

Ефективність кримінально-правової протидії медичним злочинам досліджувалася у дисертаційному дослідженні Г.В. Чеботарьової [12], утім, до цього часу слушні практичні пропозиції, надані нею, не були враховані законодавцем, а також повною мірою не знайшли відображення у доктринальних вченнях про злочини проти життя і здоров'я. Вказане свідчить про мінімізацію ефективності законодавчого рівня, і, відповідно, повною мірою нівелює ефективність право виконавчого рівня відповідної політики.

До цього часу були відсутні цілеспрямовані комплексні дослідження ефективності як кримінальної відповідальності за медичні злочини у державі, так і кримінально-правової політики в цій сфері. Очевидно, що *стан відсутності ефективної кримі-*

нально-правового забезпечення прав пацієнта в державі свідчить про необхідність удосконалення кримінально-правової політики в сфері охорони прав пацієнта в Україні, розробки належного її доктринального і законодавчого рівнів.

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Верховної ради України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=254%E2%96-%E2%F0> - Назва з екрану
2. Кримінальний кодекс України 5 квітня 2001 року: офіц. вид. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/page> – Назва з екрану
3. Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» від 19.11.1992 № 2801-ХІІ: офіц. вид. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2801-12> – Назва з екрану
4. Фріс П.Л. кримінально-правова політика української держави: теоретичні, історичні та правові проблеми / П.Л.Фріс. - К.: Атіка, 2005. - 332 с.
5. Савінова Н. А. Кримінально-правова політика та убезпечення інформаційного суспільства в Україні: монографія / Н. А. Савінова. – К.: Ред. журн. «Право України»; Х.: Право, 2013. – 292 с.
6. Розенфельд Н.А. Коротка методика юридичного аналізу ефективності застосування законодавства / Н. А. Розенфельд. – К.: Юстініан, 2009. – 48 с.
7. Міловідов Р.М. ефективність кримінальної відповідальності за легалізацію (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом: автореф. дис ... канд. юрид. наук / Р. М. Міловідов. – К., 2012. – 18 с.
8. Мониторинг правового пространства и правоприменительной практики. Стратегия правового развития России. Материалы IV Всероссийской конференции 20 июня 2006 года. - М.: Издание Совета Федерации, 2006. - 312 с.
9. Фріс П. Л. Кримінально-правова політика України: дис. докт. юрид. наук / П.Л.Фріс. – Івано-Франківськ: Прикарпатський юридичний інститут внутрішніх справ, 2005. – 381 с.
10. Миньковский Г. М. О предмете и задачах курса уголовной политики / Г. М. Миньковский // Труды Академии МВД СССР. Уголовная политика Советского государства в свете решений XXVI съезда КПСС. – М.: Академия МВД СССР, 1982. – С. 67–73.

11. Баулін Ю. В. Огляд авторефератів докторських дисертацій з кримінального права, захищених з 2001 по 2008 роки / Ю. В. Баулін // Альманах кримінального права: збірник статей / [відп. ред. П. П. Андрушко, П. С. Берзін]. – К.: Правова єдність, 2009. – Вип. 1 – С. 77–107.
12. Чеботарьова Г.В. Кримінально-правовкт.юрид. наука охорона правопорядку у сфері медичної діяльності: автореф. Дис. докт. юрид. наук, К., 2011.